

času in ugodnem vremenu rajše pod milo nebo kakor v kako omotno stanico, položi se s podloženo glavo na posteljo, do ktere se more od vseh strani, in zavije se v lahko odejo.

4. Da se mu život ogreje, kolikor je treba, se mora poprej v snegu otajati, ako je bil v hudem zimskem mrazu oterpnel, in ogrevati se mora previdno in počasi, kakor je bilo spredej rečeno, ko je bilo o zmerznjencih govorjenje.

5. Ako obešenec ni oterpnjen, temuč samo merzel, se mu položi pod pazdihe, med noge, na podplate vroči v cunjje zaviti ploščki, strešniki ali drugi cegli, ali pa z vrelo vodo napolnjeni in dobro zamašeni verčki.

6. Taki, kateri so sami sebi prepušeni in niso zdravniki, morajo

a) z veternico ali mehom obešencu hladnega zraka v obraz pihljati;

b) nekoliko od dalječ merzle vode v obraz in na persi škropiti;

c) tudi tukaj, kakor je bilo pri zmerznjencih v oddelku 9, 10 in 11 rečeno, si je neprenehoma prizadevati, dozdevno mertvega oživiti;

d) oživljenemu, če more požerati, skledico čaja z vinom ali gorkim olom po žljici dajati in ga v pripravno posteljo z visokim zgnavjem spraviti, da se počije.

Zoper kačji pik.

Pogostoma se sliši, da je tu in tam človeka ali živino gad pičil in „Danica“ nam je unidan naznanila žalostno smert nekega dekliča v Sorski dolini za gadjim pikom.

Naj toraj po „Novicah“ razglasim, da je med mnogimi rastlinami, med kterimi astramontana od nekdanj najbolj sloví, ktere pa redkoma rastejo in jih ljudje morebiti še manj poznajo, prav dobra zoper gadij pik neka lilija, ki se imenuje ajdovska lilija tudi zlati klobuk, masolnik, krin itd. (*Lilium Martagon*, *L. Türkenbund-Lilie*); tukaj zeliše to imenujejo „kačji pik.“

Po Fleišmanovi „Flori“ raste po hribskih gojzdi na Gorenskem, Dolenskem in Notranjskem, posebno po Šmarni gori, Krimu, pri Mokricah in Germadi. Tudi pri nas raste po gojzdi in spašnikih, posebno pa okoli Tirne (Svetogorske fare) po mejah in travnikih. V zemlji ima rumen gómolj kakih 6 palcov globoko, iz kterega požene eno samo komolec dolgo in še daljšo štiblo; peresa, terpotčevim zlo podobne, ima kakšno ped nad zemljo, ki stojijo v vencu krog in krog štible; pri nekterih je tudi druga in tretja versta tacih peres, potem se pa verstijo posamesne manjše peresca okoli štible do verha. Cvetje edino, dvojno, ali trojno čez visí in je višnjevo-rudeče s černo-rujavimi pičicami; posamesne peresca cvetja so nazaj zavihane. Ravna se ob nesreči tako-le ž njo: Cvetlica se izruje z gómoljem vred. V njem je zdravilna moč; gómolj se stolče z mlačnim mlekom polije, potem ožme in to mleko se dá piti pičenemu; z goščo se pa rana namaže.

V spričevanje tega naj bode naslednja dogodka: Pri F. B. pod Vačami je bil gad pičil vola na paši. Primerilo se je, da smo ravno gosp. P. Č. domú spremljevali in mogočre smo šli tudi vola pogledat. To je bila strašna prikazen! Ko sem ga v glavo pogledal, sem si domišljeval bivola, kakoršnega še nisim nikoli vidil. Gobec je bil tolik, da bi ga bil komaj s peharjem zakril, in avder pod vratom kakor z vodo napolnjen meh, vol pa je tako milo gledal, da mu je vsak lahko v očeh bral, da prosi: pomagajte! Poskušali so, kar je kdo povedal, vendar nič ni pomagalo. „Pojte v Tirno tiste rože iskat, ki pravijo, da pomaga, in jo tam dobro poznajo“ — mu ob enem jez in gospod P. Č. nasvetvava. „Ko bi le kaj pomagalo?“ — „Poskusite!“ Kmalo je odšlo dekle gori omenjene lilije iskat. Ko jih je

prineslo, je storil, kakor sem povedal, da se naredí — in skor v polni uri je otok zginil, vol pa ozdravel.

To je tedaj vredno, da se po svetu razglasi, da se takim nesrečnim pomaga, ker se imenovana cvetlica laglje dobi, kakor astramontana.

Anton Umek.

Kaj nas oziroma na povestnico uči dolensko in kaj gorensko podnarečje krajske slovenščine?

Spisal Poženčan.

Če premislimo množico tistih dolenskih besed, ktere niso znane Gorencem, najdemo, da so rusovske, na pr. čreda (namesti čeda), črediti se (mit Jemanden etwas abwechselnd verrichten), čarati, deska, dula (rus. tulja) dulec, dura, durak (na Pivki znano), gorščik, gubanica (potica), guzica, kerčma, krasen, kravajc, lečiti, lestvica, mučiti, nježen (gorenski njevžast ali mevžast), odura, oduren (po pivški namesti gerd) ograda, paliti, pljušč ali bljušč (Epheu), pokojen (rajnk), postal (subst. f.), rubača, slezena, ščenè, šlapa, trut (goba kresivna), učiniti, učitelj, vek (saeculum), zaslon, žezelj in več drugih. Te besede so uzete iz rusko-nemškega slovarja Šmidt-ovega. — Ako se ne motim, bi se število tacih besed silno pomnožilo, če bi privzeli lemške ali rutenske (rusinske) besede; ker lemško ali rutensko je rusovsko podnarečje. Toda Rusini in med njimi tudi Lemki imajo od nekdanj pismenstvo z Rusi skup, in kolikor je meni znano, rusinskega ali lemškega slovarja ni.

Ako nasproti premišljujemo število tistih gorenskih besed, ki niso znane Dolencem, ali ktere pri njih vsaj v navadi niso, najdemo, da skoraj nobena ni rusovska. Take gorenske besede so: bajta (zraven Ložkega Potoka in Trave so Bajtarji, pa se tudi pripoveduje, da so gorenski preseljenci), barovnice (črne jagode), čamer, habe, hace (dolge hlače), hacan, hacati, koj, komun (?), krašna (skala), kras, leva, v kteri se kuri, lun, omara, podpljuti, pošten (velika kervna žila aorta) na pr. „ko bi trenil je bil mertev, kjer je pošten v njem počil“, rajtati, rajnk, ruta, sinovlja, slana, srenja, stegna f. (ein langer Platz, Landenge), stegno (der Schenkel; Dolenci namesti „stegno“ li raji rusovsko „bedro“ rabijo), sterd, vender (doch), vranica, žalje f. pl. Iz tega je soditi, da krajski Gorenci kakor tudi Korošci (Karni, Krajni) niso bili z Rusi v zvezi kakor Dolenci. Tudi iz tega se kaže, da Dolenci so rusovskega zaroda, — Limigantes, Lemki — Sloveni, Gorenci in Korošci pa družega zaroda, Vendi kakor jih tudi Nemci „Windische“ imenujejo.

V Tuhinjski dolini so posebno, kakor se meni zdi, Lemki pomešani z Vindi. Da je tod dvoje ljudstvo, se vidi iz dvojega zgovarjanja končnega d. Kteri so ob cesti, pravijo: ras, zis itd. namesti rad, zid. Kar jih je od ceste v hribih proti Črničcu in Črni pravijo: rah, zih itd. Ta razloček se močno zgublja, in se utegne v malo letih popolnoma zgubiti. Čez gore eno uro od tuhinjskih Krajncov so Štajarci — Nova Štift, Gorunji grad itd. Le-ti Štajarci, mislim, niso vindskega zaroda, ampak bolj čisto Lemki. Dasiravno od Tuhincov in družih Krajncov li eno uro deleč stanujejo, in imajo vsaki dan s Krajnci opraviti, bi jih bilo vendar po besedi, po obrazih in po družem svojstvu soditi, da so kake tri dni hoda deleč od Krajncov; tako močno se jim pozná, da so družega zaroda.

Da so nekteri Tuhinjci lemškega ali rusovskega zaroda, že ime doline „Tuhinj“ kaže. Tudi med horvaškimi kraji je najti ime „Tochenia“ leta 1072, ali